

Maciej Klisz¹

płk, szef sztabu Wojsk Obrony Terytorialnej

Udział 16. Batalionu Powietrznodesantowego w operacji stabilizacyjnej w Bośni i Hercegowinie Część I: Porozumienie z Dayton, ustanowienie sił IFOR i plany operacji *Joint Endeavour*

Wprowadzenie

Motywacją autora do podjęcia analizy udziału 16. Batalionu Powietrznodesantowego (16.bpd)² w misji IFOR (*Implementation Force*)³ w ramach operacji wojskowej NATO pod kryptonimem *Joint Endeavour* była chęć zbadania roli oraz miejsca polskich żołnierzy w procesie stabilizacji Bośni i Hercegowiny (BiH) po zakończeniu trwającej ponad trzy i pół roku wojny domowej w byłej Jugosławii.

W niniejszym artykule jako przedmiot badań przyjęto siły wydzielone do operacji *Joint Endeavour* z państw Sojuszu Północnoatlantyckiego oraz innych państw, m.in.

¹ Płk Maciej Klisz – w 1996 r. brał udział w misji IFOR w składzie 16. Batalionu Powietrznodesantowego na stanowisku dowódcy plutonu szturmowego, a w 1999 r. – w misji SFOR na stanowisku dowódcy kompanii szturmowej. Za obie misje odznaczony Medalami NATO. W sumie w operacjach wojskowych na Bałkanach spędził 25 miesięcy.

² 16. Batalion Powietrznodesantowy w 1995 r. był jedną z czterech samodzielnych jednostek 6. Brygady Desantowo-Szturmowej (6.BDSz). Stacjonuje w Krakowie, w kompleksie koszarowym przy ul. Wrocławskiej 82.

³ *Implementation Force* (Siły Wdrożeniowe) – międzynarodowe siły wojskowe pod przywództwem NATO, działające na podstawie mandatu ONZ w okresie od 20 grudnia 1995 r. do 20 grudnia 1996 r. i prowadzące w Bośni i Hercegowinie operację *Joint Endeavour*.

biorących udział w programie Partnerstwo dla Pokoju (PdP)⁴. Dzięki ograniczeniu omawianego okresu do dwóch lat (1995–1996), autor unika szczegółowej analizy całego konfliktu bałkańskiego i skupia się jedynie na jego końcowym okresie, przedstawiając skomplikowaną sytuację polityczną w 1995 r., czyli w momencie rozpoczęcia wykonywania zadań mandatowych przez 16.bpd⁵ w siłach IFOR. Celem było zbadanie możliwości realizacji określonych w dokumentach operacyjnych zadań mandatowych przez 16.bpd – w ramach istniejących ograniczeń politycznych i strategiczno-operacyjnych.

Główny problem badawczy został zatem zdefiniowany jako pytanie: Czy ograniczenia operacyjne wpłynęły na możliwość realizacji zadań mandatowych przez 16.bpd w misji IFOR? Główną hipotezę roboczą artykułu określono w formie ogólnie brzmiącego założenia, że pomimo istniejących ograniczeń operacyjnych, 16.bpd zrealizował zadania mandatowe w ramach operacji *Joint Endeavour* na terytorium BiH. Do przeprowadzenia badań autor zastosował metody analizy treści, (zarówno dokumentów, jak i literatury przedmiotu) oraz obserwacji (zarówno uczestniczącej, jak i pośredniej).

Ze względu na obszerność problematyki, artykuł został podzielony na dwie części. W pierwszej części autor skupił się na omówieniu ogólnego tła i przebiegu konfliktu w Jugosławii – zakończonego podpisaniem porozumienia w Dayton oraz decyzją Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych o utworzeniu sił pokojowych w Bośni i Hercegowinie. Szczegółowa analiza operacyjna udziału 16.bpd w Bośni i Hercegowinie zostanie przedstawiona w drugiej części artykułu.

Wojna w Bośni i Hercegowinie.

Rys historyczny

Bośnia i Hercegowina jest państwem federacyjnym ze stolicą w Sarajewie położonym w południowo-wschodniej Europie na Półwyspie Bałkańskim, składającym się z dwóch autonomicznych jednostek administracyjnych: Federacji Bośni i Hercegowiny oraz Republiki Serbskiej, a także znajdującego się pomiędzy nimi Dystryktu Brčko (Brčko). Graniczy na północy, zachodzie i południu z Chorwacją, na wschodzie – z Serbią, a na południowym wschodzie – z Czarnogórą. Od południowego zachodu ma dostęp do Morza Adriatyckiego. Jako suwerenne państwo BiH funkcjonuje od marca 1992 r., kiedy proklamowana została niepodległość Socjalistycznej Republiki Bośni i Hercegowiny, co ostatecznie doprowadziło do rozpadu Jugosławii. Licząca

⁴ Partnerstwo dla Pokoju (*Partnership for Peace*, PfP) – program określający szczególny rodzaj stosunków łączących państwa członkowskie NATO z krajami aspirującymi do tego miana, a także mechanizm współpracy tychże państw w zakresie ładu, bezpieczeństwa oraz stabilizacji w Europie. Szerzej zob. *Partnership for Peace programme*, NATO, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50349.htm [dostęp: 28.04.2018].

⁵ Nieliczne odstępstwa od założonej cezury mają na celu pokazanie szczególnie ważnych wydarzeń, co było niezbędne do zobrazowania związków przyczynowo-skutkowych wpływających bezpośrednio lub pośrednio na możliwości wykonywania zadań mandatowych przez 16.bpd w siłach IFOR.

niewiele ponad 51 tys. km² BiH jest pod względem powierzchni 129. krajem na świecie, a w 1995 r. zamieszkiwało ją nieco ponad 3,8 mln mieszkańców⁶.

W wyniku działań wojennych prowadzonych na terenie BiH struktura etniczna państwa uległa widocznym zmianom. Według danych przedstawionych przez Centralną Agencję Wywiadowczą (*Central Intelligence Agency*, CIA) przed wybuchem konfliktu terytorium BiH zamieszkiwało 44% Bośniaków, 33% Serbów oraz 17% Chorwatów. Po prawie czterech latach wojny liczba Bośniaków spadła o 6%, liczba Serbów wzrosła o 7%, natomiast liczba Chorwatów wzrosła o 5%⁷.

Ogłoszenie 25.06.1991 r. deklaracji niepodległości przez Słowenię oraz Chorwację zaskoczyło władze Jugosławii. Już w następnym dniu władze federalne rozpoczęły operację wojskową przeciwko Słowenii – a w kolejnym dniu – przeciwko Chorwacji. W czasie trwającego konfliktu, w sierpniu 1991 r. Bośnia ogłosiła swoistą „neutralność”, czego bezpośrednim dowodem było przerwanie poboru Bośniaków do armii jugosłowiańskiej. W dniu 15.10.1991 r. parlament BiH przyjął deklarację suwerenności republiki.

Serbowie zamieszkujący tereny BiH rozpoczęli przygotowania do referendum w sprawie niepodległości regionów zamieszkanym przez ludność serbską (tzw. Bosanska Krajina oraz wschodnia Hercegowina). Głosowanie referendalne odbyło się w dniach 9–10.11.1991 r. i zakończyło się ogłoszeniem powstania suwerennej Republiki Serbskiej Bośni i Hercegowiny. W odpowiedzi Bośniacy oraz Chorwaci ogłosili przygotowania do kolejnego referendum (29.02–01.03.1992 r.), mającego zdecydować o niepodległości BiH. Po ogłoszeniu terminu referendum rozpoczęło się gromadzenie broni oraz wyposażenia wojskowego przez wszystkie zaangażowane strony, a już w przeddzień głosowania (28.02.1992 r.) zaczęto wznosić barykady.

W drugim dniu referendum (1.03.1992 r.) w sarajewskiej dzielnicy Baščaršija (zamieszkaną głównie przez Bośniaków) doszło do ataku na orszak weselny złożony z Serbów. Weselników pobito, spalono serbski sztandar, a następnie użyto broni palnej, w wyniku czego zginął m.in. ojciec pana młodego. W dniu 2.03.1992 r. zebrał się parlament BiH – na posiedzeniu próbowano określić kształt przyszłych instytucji republiki, co było nie do zaakceptowania dla miejscowych Serbów. W dniu 3.03.1992 r. w Sarajewie pojawiły się barykady oraz uzbrojone grupy Serbów i Bośniaków, tego samego dnia wybuchły walki między Serbami a Chorwatami w Bosanskim Brodzie (ponad 200 km na północ od Sarajewa), na granicy z Chorwacją.

Tak rozpoczęła się krwawa wojna w BiH, która trwała aż do późniejszej jesieni 1995 r. W dniu 5.10.1995 r. przeprowadzono kolejną rundę rozmów pokojowych, zakończonych przyjęciem 60-dniowego zawieszenia broni, mającego umożliwić dalsze negocjacje pokojowe. Ostatecznie zawieszenie broni weszło w życie 12.10.1995 r. o północy. Było to 36. i ostatnie zawieszenie broni w historii wojny w BiH.

⁶ Dane Banku Światowego, https://www.google.com/publicdata/explore?ds=d5bncppjof8f9_&met_y=sp_pop_totl&hl=pl&dl=pl#!ctype=l&strail=false&bcs=d&nseim=h&met_y=sp_pop_totl&scale_y=lin&ind_y=false&rdim=region&idim=country:BiH&ifdim=region&hl=pl&dl=pl&ind=false [dostęp: 28.04.2018]. Dla porównania największym województwem w Polsce jest województwo mazowieckie, o powierzchni ponad 35 tys. km² i zamieszkiwane przez 5,4 mln mieszkańców.

⁷ *Lessons from Bosnia: The IFOR Experience*, red. L. Wentz, The Institute for National Strategic Studies (INSS), s. 10, http://www.dodccrp.org/files/Wentz_Bosnia.pdf [dostęp: 28.04.2018].

W dniu 22.10.1995 r., po ponad 1320 dniach wojny, spokój zapanował ostatecznie na wszystkich frontach⁸.

Droga do pokoju

Mimo trwających działań zbrojnych, od lata 1995 r. trwały intensywne negocjacje pokojowe. Momentem przełomowym negocjacji było zaangażowanie się Stanów Zjednoczonych, które wypracowały strategię zakończenia konfliktu na Bałkanach w ramach tzw. *endgame strategy*⁹. Strategię cechowało kilka zasad: stosowanie kombinacji nacisków dyplomatycznych i militarnych, stała presja na władze w Zagrzebiu i Belgradzie, zachowanie integralności i podmiotowości międzynarodowej BiH oraz nadzorowanie porozumienia pokojowego za pomocą międzynarodowych sił pokojowych¹⁰, w których składzie znaleźć się mieli żołnierze amerykańscy.

W dniu 26.09.1995 r. pod przewodnictwem amerykańskim odbyło się kolejne spotkanie ministrów spraw zagranicznych Bośni, Chorwacji oraz Jugosławii. W trakcie rozmów opracowano główne linie porozumienia¹¹. Uznano, że BiH będzie państwem w dotychczasowych granicach i składać się będzie z dwóch części, Federacji Bośni i Hercegowiny oraz Republiki Serbskiej, a stosunek podziału terytorium będzie wynosić 51% do 49%. Uzgodniono, że każda część będzie miała swoją konstytucję i swoje autonomiczne władze, potwierdzono również prawo powrotu wypędzonych i uchodźców w swoje rodzinne strony¹². W dniu 1.11.1995 r. do bazy sił powietrznych Wright-Patterson¹³, niedaleko Dayton w stanie Ohio przybyły trzy delegacje państw walczących: chorwacka, bośniacka oraz serbska. Stronę amerykańską reprezentował Richard Holbrooke, Unię Europejską – Carl Bildt oraz reprezentanci czterech państw Grupy Kontaktowej ds. byłej Jugosławii¹⁴. Jeszcze przed rozpoczęciem

⁸ Zob. M. Kuczyński, *Krwawiąca Europa. Konflikty zbrojne i punkty zapalne w latach 1999–2000. Tło historyczne i stan obecny*, Bellona, Warszawa 2001, s. 165–242.

⁹ I. Daalder, *Getting to Dayton. The making of American's Bosnia Policy*, Brookings Institution Press, Washington, DC 2000, s. 81.

¹⁰ Należy pamiętać, że na terenie byłej Jugosławii już od 21.02.1992 r. działały siły pokojowe UNPROFOR (*United Nations Protection Force* – Siły Ochronne Organizacji Narodów Zjednoczonych), powołane na mocy Rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 743. Siły UNPROFOR liczyły ponad 38 000 żołnierzy z 38 państw. W dniu 9.06.1992 r. RB ONZ rozszerzyła mandat sił UNPROFOR na terytorium Bośni i Hercegowiny. W marcu 1995 r. siły te zostały podzielone na trzy osobne podmioty: *United Nations Preventive Deployment Force* (UNPREDEP) w Macedonii, *United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia* (UNCRO) w Chorwacji (ustanowione na mocy Rezolucji RB ONZ nr 981 z 31.03.1995 r. Po wygaśnięciu ich mandatu 15.01.1996 r. większość sił UNCRO została przekazana do sił NATO (IFOR) oraz zreformowanych sił UNPROFOR na terenie Bośni i Hercegowiny.

¹¹ Zob. OHR: *Principles – Geneva, 8 Sept. 95*, Office of the High Representative, http://www.ohr.int/?ohr_archive=ohr-principles-geneva-8-sept-95&print=pdf [dostęp: 28.04.2018].

¹² S. Sochacki, *Bośnia i Hercegowina 1995–2012. Studium politologiczne*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2015, s. 34.

¹³ Państwa Unii Europejskiej, szczególnie Francja, nalegały, aby rozmowy toczono w Paryżu. Strona amerykańska uważała jednak, że „baza wojskowa będzie fizycznym symbolem amerykańskiej siły”.

¹⁴ Grupa Kontaktowa ds. byłej Jugosławii powstała w lutym 1994 r. w składzie: USA, Francja, Niemcy oraz Wielka Brytania.

rozmów pokojowych oceniano, że będą trudne i długotrwałe. Wniosek ten bazował na wyraźnym usztywnieniu stanowisk delegacji walczących państw oraz znacznym zwiększeniu żądań negocjacyjnych. Oceny te okazały się słuszne i porozumienie pokojowe było wielokrotnie zagrożone. Dopiero po 20 dniach, 21.11.1995 r., negocjacje zakończyły się powodzeniem. Paraflowano układ pokojowy, którego uroczyste podpisanie nastąpiło 14.12.1995 r. w Paryżu. Do Ogólnego Ramowego Porozumienia Pokojowego (GFAP)¹⁵ z Dayton dołączono 12 aneksów – regulujących m.in. ustrój, zasady interwencji wspólnoty międzynarodowej, kwestie osób wysiedlonych i przestrzegania praw człowieka.

Ustanowienie sił pokojowych IFOR

Negocjacje pokojowe w bazie sił powietrznych Wright-Patterson w Dayton z udziałem walczących stron oraz państw Grupy Kontaktowej ds. byłej Jugosławii toczyły się równolegle z pracami w Radzie Bezpieczeństwa Organizacji Stanów Zjednoczonych (RB ONZ). Podpisanie porozumienia GFAP zostało przyjęte przez RB ONZ z zadowoleniem oraz dużą ulgą – odpowiedzialność za sytuację na Bałkanach przejęło NATO.

Rysunek 1. Odznaka rozpoznawcza sił IFOR

Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Implementation_Force#/media/File:Insignia_NATO_Army_IFOR.svg [dostęp: 28.04.2018].

Wynikiem tego było wydanie na 3067. posiedzeniu RB ONZ w dniu 15.12.1995 r. Rezolucji nr 1031¹⁶, według której na podstawie Rozdziału VII Karty Narodów Zjednoczonych¹⁷ ustanowiono międzynarodowe siły wdrożeniowe (*Implementation Force*,

¹⁵ Pełna treść Ogólnego Ramowego Porozumienia Pokojowego (*General Framework Agreement for Peace*, GFAP): OSCE, <https://www.osce.org/bih/126173?download=true> [dostęp: 28.04.2018]. Omówienie szczegółów GFAP – zob. S. Sochacki, *op. cit.*, s. 46–54.

¹⁶ Tekst Rezolucji RB ONZ nr 1031: Official Document System of the United Nations, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N95/405/26/PDF/N9540526.pdf?OpenElement> [dostęp: 30.04.2018].

¹⁷ Karta Narodów Zjednoczonych została podpisana w San Francisco 26 czerwca 1945 r., na zakończenie Konferencji Narodów Zjednoczonych w sprawie Organizacji Międzynarodowej i weszła w życie 24 października 1945 r. Tekst: UNIC Warsaw, http://www.unic.un.org.pl/dokumenty/karta_onz.php/

IFOR), co było zgodne z zapisami Załącznika 1-A oraz Załącznika 2 Ogólnego Ramowego Porozumienia Pokojowego (GFAP). Na mocy postanowień Rezolucji nr 1031 to właśnie NATO było odpowiedzialne za wprowadzenie (implementację) wojskowych aspektów GFAP.

Blisko 60-tysięczne siły IFOR w dniu 20.12.1995 roku zastąpiły siły pokojowe ONZ – UNPROFOR. Należy podkreślić, iż nastąpił transfer personelu wojskowego z misji UNPROFOR do IFOR: prawie 21 tys. żołnierzy zostało wycofanych z terenu operacji UNPROFOR, a około 18,5 tys. włączono w struktury IFOR. Po powołaniu międzynarodowych sił IFOR, SACEUR¹⁸ opublikował Plan Operacji nr 10405 (SACEUR OPLAN 10405), która otrzymała następnie kryptonim *Joint Endeavour*¹⁹.

W strukturach sił IFOR znaleźli się żołnierze ze wszystkich 16 państw członkowskich Sojuszu Północnoatlantyckiego, co może świadczyć o priorytetowym znaczeniu tego przedsięwzięcia²⁰. Ponadto w misji IFOR wzięło udział 18 państw niebędących członkami NATO²¹.

Do zasadniczych zadań operacyjnych wykonywanych przez siły IFOR w BiH należało: wymuszanie na stronach konfliktu respektowania postanowień porozumienia z Dayton, zapewnienie siłom własnym bezpieczeństwa oraz możliwości swobodnego przemieszczania się po terytorium BiH, skłonienie stron konfliktu do przestrzegania zawieszenia broni i nienaruszania wytyczonych linii rozgraniczenia, kontrolowanie przestrzeni powietrznej nad BiH, udzielanie wsparcia personelowi organizacji pozarządowych prowadzących działania humanitarne, niesienie pomocy ludności cywilnej w celu zapewnienia realizacji postanowień międzynarodowych, ustanowienie i koordynowanie działalności Połączonej Komisji Wojskowej (*Joint Military Commission*), która rozpatrywała kwestie sporne między stronami konfliktu²².

Siły IFOR swoje zadania mandatowe miały realizować w ramach wykonywania przyjętego planu, który został podzielony na trzy etapy:

- etap I – w ciągu 30 dni od wejścia w życie porozumienia GFAP wszyscy walczący obcokrajowcy powinni opuścić terytorium BiH, a wojska walczących stron miały zniszczyć w strefie rozgraniczenia (*zone of separation, ZOS*) wszystkie środki wybuchowe i opuścić ZOS;

[dostęp: 30.04.2018]. Rozdział VII „Akcja w razie zagrożenia pokoju, naruszenia pokoju i aktów agresji” zawiera 13 artykułów.

¹⁸ SACEUR (*Supreme Allied Commander Europe*) – Naczelnny Dowódca Sił Sojuszniczych w Europie. Szerzej zob. Supreme Headquarters Allied Powers Europe, <https://shape.nato.int/saceur> [dostęp: 4.05.2018].

¹⁹ *NATO wobec wyzwań współczesnego świata*, red. R. Czulda, R. Łoś, J. Reginia-Zacharski, Instytut Badań nad Stosunkami Międzynarodowymi w Warszawie, Katedra Teorii Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa – Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych Uniwersytetu Łódzkiego, Warszawa–Łódź 2013, s. 174.

²⁰ W 1995 r. Sojusz Północnoatlantycki liczył 16 członków (Belgia, Dania, Francja, Grecja, Holandia, Islandia, Kanada, Luksemburg, Niemcy, Norwegia, Portugalia, Stany Zjednoczone, Turcja, Wielka Brytania, Włochy).

²¹ Do udziału w IFOR spośród państw niebędących członkami NATO zaproszono: Albanie, Austrie, Bułgarię (dołączyła 13.12.1996 r.), Czechy, Egipt, Estonie, Finlandię, Węgry, Łotwę, Litwę, Malezję, Pakistan, Polskę, Rumunię, Rosję, Słowację, Szwecję, Ukrainę. Zob. List Sekretarza Generalnego NATO do Sekretarza Generalnego ONZ, nr S/1996/1066 z 23.12.1996 r., NATO, <https://www.nato.int/ifor/un/u961224a.htm> [dostęp: 30.04.2018].

²² *NATO wobec wyzwań współczesnego świata*, op. cit., s. 175.

- etap II – w ciągu 90 dni od wejścia w życie porozumienia GFAP miał się zakończyć proces wymiany terytoriów według ustalonego podziału;
- etap III – w ciągu 120 dni od wejścia w życie porozumienia GFAP miał się zakończyć proces powrotu wszystkich oddziałów i ciężkiego sprzętu do koszar. Żołnierze, dla których nie było miejsca w koszarach, mieli zostać zdemobilizowani. Dodatkowo siły IFOR miały nadzorować proces wymiany jeńców wojennych²³.

Należy podkreślić, że mandat IFOR opierał się na postanowieniach rozdziału VII Karty Narodów Zjednoczonych, a komponenty wojskowe, reprezentujące siły powietrzne, lądowe i morskie, w odróżnieniu od poprzednich sił pokojowych ONZ (UNPROFOR czy UNCRO), zostały wyposażone również w broń ciężką (m.in. czołgi, bojowe wozy piechoty, ciężką artylerię, lotnictwo myśliwsko-bombowe, śmigłowce szturmowe itp.). W myśl porozumień międzynarodowych strony konfliktu miały respektować prawo personelu sił pokojowych do bezpiecznego i wolnego od wszelkich ograniczeń przemieszczania się po całym terytorium misji. RB ONZ dała uprawnienia i zarazem zobowiązała IFOR do podjęcia wszelkich możliwych środków (zgodnych z zasadami użycia siły²⁴) do wprowadzenia w życie postanowień porozumienia GFAP oraz obrony członków sił pokojowych w wypadku ataku lub zagrożenia nim²⁵.

W skład 60-tysięcznych sił IFOR wchodziły oddziały i pododdziały z ponad 30 państw, co było wielkim wyzwaniem logistycznym ze względu na warunki panujące w zniszczonej konfliktom BiH²⁶. Należy również pamiętać, że operacja *Joint Endeavour* była pierwszą bojową misją NATO z wykorzystaniem sił lądowych prowadzoną poza terytorium państw członkowskich NATO.

Z poziomu strategicznego siłami IFOR dowodził Naczelny Dowódca Sił Sojuszniczych w Europie (SACEUR), a dowodzenie operacyjne sprawował Dowódca Sił Sojuszniczych w Południowej Europie (*Allied Forces Southern Europe*, AFSOUTH). Siły IFOR zostały podporządkowane dowództwu operacji zlokalizowanemu w Sarajewie i składały się z trzech dywizji międzynarodowych: *Multinational Division NORTH* (MND-N, m. Tuzla, państwo ramowe: USA), *Multinational Division SOUTH-WEST* (MND-SW, m. Banja Luka, państwo ramowe: Wielka Brytania) oraz *Multinational Division SOUTH-EAST* (MND-SE, m. Mostar, państwo ramowe: Francja). Dowódcą sił IFOR został mianowany amerykański admirał Leighton Smith, a dowódcą komponentu lądowego, zbudowanego na bazie *Allied Rapid Reaction Corps* (ARRC) został brytyjski generał broni Michael Walker. Mandat sił IFOR został określony na jeden rok.

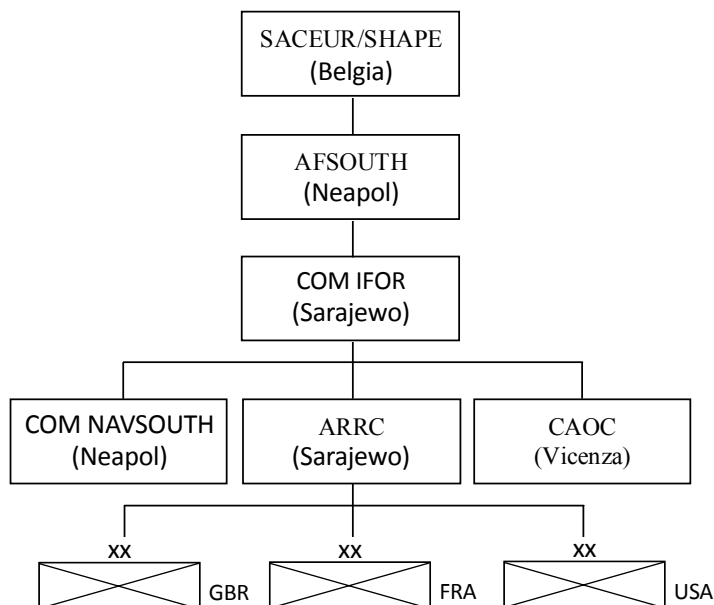
²³ S. Sochacki, *op. cit.*, s. 57.

²⁴ Zasady użycia siły (*Rules of Engagement*, ROE) – reguły, przeznaczone dla dowódców i pojedynczych żołnierzy, określające warunki użycia siły – kiedy, gdzie i jaka siła może zostać wykorzystana do osiągnięcia celu operacji lub w ramach samoobrony. Zob. *NATO Legal Deskbook*, 2010, s. 254–258, <https://info.publicintelligence.net/NATO-LegalDeskbook.pdf> [dostęp: 30.04.2018].

²⁵ *The Blue Helmets. A Review of United Nations Peace-keeping*, United Nations Dept. of Public Information, New York 1996, s. 562.

²⁶ Na mocy Rezolucji RB ONZ nr 1035 z 21.12.1995 r. na terenie Bośni i Hercegowiny utworzono międzynarodowe siły policyjne IPTF (*International Police Task Force*). Misja liczyła 1721 nieuzbrojonych funkcjonariuszy – jako zasadę przyjęto, że 30 funkcjonariuszom policji bośniackiej (44 750 osób) powinien odpowiadać jeden funkcjonariusz IPTF. Tekst Rezolucji RB ONZ 1035: Official Document System of the United Nations, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N95/413/60/PDF/N9541360.pdf?OpenElement> [dostęp: 1.05.2018].

Rysunek 2. Struktura sił IFOR

Źródło: *Wspólny wysiłek*, „Komandos” 1997, nr 3, s. 5–9; *Lessons from Bosnia: The IFOR Experience*, red. L. Wentz, The Institute for National Strategic Studies (INSS), http://www.dodccrp.org/files/Wentz_Bosnia.pdf, s. 41 [dostęp: 28.04.2018].

Plan działania sił IFOR w trakcie 12-miesięcznego mandatu miał wyglądać następująco:

- okres przejściowy, obejmujący styczeń oraz luty 1996 r. – rozmieszczenie sił oraz zapoznanie z terenem;
- okres rozdzielenia byłych walczących stron²⁷ – nadzorowanie linii demarkacyjnej, przygotowanie warunków do wyborów powszechnych;
- okres stabilizacji – zmniejszenie liczebności sił IFOR i wreszcie zakończenie misji.

Jak pokazały działania prowadzone przez siły IFOR, plan był niemożliwy do zrealizowania, gdyż nie uwzględniał czynnika politycznego, a tylko aspekty wojskowe²⁸.

Rozpoczęcie przegrupowania sił głównych IFOR na terytorium Bośni i Hercegowiny zostało zaplanowane na 16.12.1995 r., po zatwierdzeniu przez Radę Północnoatlantycką (*North Atlantic Council*, NAC) Planu Operacji 10405. Przekazanie obowiązków pomiędzy dowódcą sił UNPROFOR (podporządkowanych ONZ), a dowódcą sił IFOR (podporządkowanych NATO) zostało zaplanowane na 20.12.1995 r., a zatem zaledwie 96 godzin po planowanym zatwierdzeniu przez NATO planu przemieszczenia sił IFOR do BiH.

²⁷ W dokumentach operacyjnych misji IFOR użyto pojęcia *Former Warring Factions* (FWF) – były strony walczące (tł. własne).

²⁸ S. Sochacki, *op. cit.*, s. 58.

W ramach procesu planowania operacyjnego uszczegółowiono główne terminy związane z tzw. geometrią operacji. Jako dzień rozpoczęcia operacji *Joint Endeavour* (tzw. D-Day) oznaczono 20.12.1995 r. Do 30. dnia operacji (D+30, czyli 19.01.1996 r.) były walczące strony miały wycofać się z tzw. strefy rozdzielenia (ZOS)²⁹. Do D+45 (03.02.1996 r.) były walczące strony powinny wycofać się z tzw. obszarów transferowych (ang. *areas of transfer*, AOT), a do D+90 tereny te miały zostać przekazane według ustalonego w GFAP podziału. Dodatkowo do tego dnia wyznaczona ACFL (*agreed cease-fire line*, ACFL) miała zostać zastąpiona tzw. linią graniczną (*inter-entity boundary line*, IEBL). Do D+120 (18.04.1996 r.) cała ciężka broń oraz wyposażenie powinno znaleźć się we wskazanych miejscach składowania (*weapon storage site*, WSS).

Podsumowanie

Do dnia 18.01.1996 r. (D+29) około 50% lądowego komponentu IFOR (ponad 35 tys. żołnierzy, z czego 18 tys. żołnierzy stanowiły siły działające wcześniej w ramach misji ONZ na Bałkanach) zostało rozmieszczone na terytorium BiH³⁰. W maju 1996 r. siły IFOR na terytorium BiH liczyły 54 200 żołnierzy, co stanowiło 90% planowanej liczby³¹. Od jesieni 1996 r. nastąpiło stopniowe zmniejszanie liczebności sił IFOR – w grudniu liczyły one nadal około 40 000 żołnierzy³². Było to zgodne z decyzjami politycznymi związanymi z przedłużeniem misji NATO w BiH i zmianą jej charakteru.

Szczegóły dotyczące planowania oraz udziału 16.bpd w ramach sił IFOR zostaną przedstawione w drugiej części artykułu.

Udział 16. Batalionu Powietrznodesantowego w operacji stabilizacyjnej w Bośni i Hercegowinie.

Część I: Porozumienie z Dayton, ustanowienie sił IFOR i plany operacji Joint Endeavour *Streszczenie*

Celem artykułu jest zbadanie możliwości realizacji określonych w dokumentach operacyjnych zadań mandatowych przez 16. Batalion Powietrznodesantowy (16.bpd) w siłach IFOR w Bośni i Hercegowinie – w ramach istniejących ograniczeń politycznych i strategiczno-operacyjnych. W części pierwszej autor przedstawia w sposób skrótowy przebieg działań wojennych w Bośni i Hercegowinie oraz proces negocjacji pokojowych. Za punkty

²⁹ Strefa rozdzielania (ZOS) rozciągała się po 2 kilometry w obie strony od uzgodnionej linii wstrzymania ognia (ACFL). Pojęcia zostały zdefiniowane w trzecim liście Sekretarza Generalnego NATO do Sekretarza Generalnego ONZ, nr S/1996/131 z 24.02.1996 r., <https://www.nato.int/ifor/un/u960226a.htm> [dostęp: 1.05.2018].

³⁰ List Sekretarza Generalnego NATO do Sekretarza Generalnego ONZ, nr S/1996/49 z 23.01.1996 r., <https://www.nato.int/ifor/un/u960123a.htm> [dostęp: 30.04.2018].

³¹ List Sekretarza Generalnego NATO do Sekretarza Generalnego ONZ, nr S/1996/375 z 23.05.1996 r., <https://www.nato.int/ifor/un/u960524a.htm> [dostęp: 30.04.2018].

³² List Sekretarza Generalnego NATO do Sekretarza Generalnego ONZ, nr S/1996/1066 z 23.12.1996 r., <https://www.nato.int/ifor/un/u961224a.htm> [dostęp: 30.04.2018].

wyjścia analizy przyjęto moment podpisania porozumienia pokojowego z Dayton (14.12.1995 r.) oraz powstania sił IFOR (20.12.1995 r.) na podstawie Rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1031.

Słowa kluczowe: IFOR, operacja *Joint Endeavour*, Bośnia i Hercegowina, 16. Batalion Powietrznodesantowy, operacje stabilizacyjne, porozumienie z Dayton (GFAP), wojna w Bośni i Hercegowinie

16th Airborne Battalion in stabilization operation in Bosnia and Herzegovina.

Part I: Dayton Peace Agreement, establishment of Implementation Force and Operation Joint Endeavour plans *Abstract*

The aim of the article is to analyze political and strategical-operational limitations of 16th Airborne Battalion in executing mandatory missions during IFOR operation in Bosnia and Herzegovina. In the part I of the article the author describes in short the timeline of war in Bosnia and Herzegovina, and peace negotiations. As starting points for further analysis, the author took the moment of signing The General Framework Agreement of Peace in Dayton (GFAP, December 14, 1995) and the establishment of Implementation Forces (IFOR, December 20, 1995) based on United Nations Security Council Resolution 1031.

Key words: IFOR, operation Joint Endeavour, Bosnia and Herzegovina, 16 Airborne Battalion, stabilization operation, Dayton Peace Agreement (GFAP), the Bosnian war

Участие 16-го Воздушно-десантного батальона в операциях по поддержанию мира в Боснии и Герцеговине.

Часть I: Дейтонские соглашения, создание сил ИФОР и планы операции Joint Endeavour

Резюме

В статье представлены возможности выполнения задач, поставленных перед силами 16-го Воздушно-десантного батальона сил ИФОР в Боснии и Герцеговине, учитывая существующие политические и стратегическо-оперативные ограничения. В первой части статьи автор в общих чертах описывает военные действия в Боснии и Герцеговине и процесс мирных переговоров. За отправные точки анализа взят момент подписания Дейтонских соглашений (14.12.1995 г.) и формирование сил ИФОР (20.12.1995 г.) на основании Резолюции Совета Безопасности ООН № 1031.

Ключевые слова: ИФОР (IFOR), операция Joint Endeavour, Босния и Герцеговина, 16-й Воздушно-десантный батальон, операции по поддержанию мира, Дейтонское соглашение (GFAP), война в Боснии и Герцеговине